

นักเขียนสร้างสรรค์ของไทย

ปี ๒๕๔๘ เป็นวาระครบรอบศตวรรษชาติกาลของนักประพันธ์เอกทั้ง ๔ ท่านของเมืองไทย ได้แก่ ม.จ.อากาศคำเกิง รพีพัฒน์ ดอกไม้สด ไม้เมืองเดิมและศรีบูรพา ทั้ง ๔ ท่านนี้จัดว่าเป็นคนหนุ่มสาวก้าวหน้าในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งนอกจากจะเคลื่อนไหวในฐานะคนรุ่นใหม่ในด้านการเมืองและสังคมแล้ว ในโลกวรรณกรรมก็ได้เป็นผู้สรรค์สร้างแนวการเขียนอัตถนิยม แนวครอบครัว แนวลูกทุ่งและแนวเพื่อชีวิต เป็นการบุกเบิกนวนิยายไทยเข้าสู่ยุคใหม่เป็นยุคทองของงานวรรณกรรมตั้งแต่นั้นมา

หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รัชพัฒน์ เป็นพระโอรสองค์ที่ ๖ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๕ พระองค์เจ้ารัชพัฒน์ศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์กับหม่อมอ่อน ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนจากโรงเรียนอัสสัมชัญและมาต่อชั้นมัธยมปีที่ ๔ ที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ จนถึงชั้นมัธยมปีที่ ๗ ได้ทรงลาออกไปศึกษาวิชากฎหมายต่อที่ประเทศอังกฤษ ด้วยปัญหาสุขภาพ ทำให้ต้องเสด็จกลับมาเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ และได้สิ้นชีพิตักษัย เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๗๕ ที่ฮ่องกง

* รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หม่อมเจ้าอากาศฯ ทรงเป็นหนึ่งในบรรดานักประพันธ์รุ่นแรกๆ ของเมืองไทย ที่ถือกำเนิดในปลายรัชกาลที่ ๕ นักประพันธ์รุ่นนี้ประกอบด้วย ดอกไม้สด ศรีบูรพา สด คุรุเมะโรหิต ยศ วัชรเสถียร มาลัย ชูพินิจ และยาขอบ หม่อมเจ้าอากาศฯ เติบโตในช่วงสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก ได้รับการศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมตะวันตกอันเป็นที่นิยมของเจ้านายข้าราชการสำนักและขุนนางผู้ใหญ่ ในยุคนั้น นับได้ว่าท่านทรงเป็น “คนรุ่นใหม่” ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในยุคแรกหม่อมเจ้าอากาศฯ ดำเนิน ทรงได้ชื่อว่าเป็นผู้บุกเบิก ในการเขียนนวนิยายแนวอัตถนิยม (Realism) ของวงการประพันธ์ไทย ดังที่ท่านได้ เสนอทัศนะไว้ในคำนำผิวเหลืองหรือผิวขาว เมื่อปี ๒๔๗๓ ว่า

...นวนิยายนั้นเป็นเรื่องจริงจังที่แต่งขึ้นด้วยความคิดผันเท่านั้น หากแต่ข้าพเจ้าได้ทำให้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด อันเป็นสิ่งที่นักอ่านเมืองไทย โดยมากไม่เคยพบเห็น

ด้านอุปนิสัยของหม่อมเจ้าอากาศฯ จากการเขียนถึงของเพื่อนๆ ทำให้ทราบว่าท่านเป็นคนที่มิพระทัยกว้าง โอบอ้อมอารี และไม่ถือองค์ต่อทุกคน ท่านเป็นคนตรง และไม่อ่อนหวานนัก ซึ่งจะเห็นได้จากการเขียนใน *ละครแห่งชีวิต* ที่ท่านได้แทรกบุคคลจริง เหตุการณ์จริงในครอบครัวหรือคนที่ท่านได้ประสบพบเห็น และได้วิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา

ท่านอากาศฯ เป็นผู้สร้างสรรค์งานประพันธ์แนวอัตถนิยมเป็นท่านแรกๆ ทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง จากการที่ท่านได้สอดแทรกข้อคิดเห็น และสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยที่เป็นทัศนะและปรัชญาของท่าน

ทัศนะที่ได้นำเสนอเป็นข้อคิดในนวนิยายมีดังนี้

๑. ทัศนคติเกี่ยวกับครอบครัว

จากประวัติชีวิตของท่านในวัยเด็กที่ได้รับความอยู่ดีมีสุข ท่านได้เรียกร้องให้พ่อแม่มีความยุติธรรมต่อลูกๆ โดยการให้ความรักต่อบุตรหลานให้เท่าเทียมกันเพราะเป็นชีวิตของเด็กต่อไปในภายภาคหน้า

๒. ทัศนคติเกี่ยวกับสตรี

จากประสบการณ์ในครอบครัวของท่าน ทำให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับฐานะของภรรยาในสังคมไทยที่มีอยู่สองลักษณะ

ลักษณะแรก คือ สตรีที่จำหนะทมทุกซ์ที่สามี่ไปมีภรรยาน้อยหลายคนด้วย ความเจ็บไข้ เพราะไม่มีทางออกที่จะหนีไป

ลักษณะที่สอง คือ สตรีที่ไม่ยอมทนต่อความเจ็บไข้ เมื่อมีทางออกก็จะหนี ไปอยู่ที่อื่นทิ้งทรัพย์สมบัติเอาไว้ขอไปตายเอาดาบหน้าดีกว่าจะมานั่งระทมทุกข์ในบ้าน

ท่านอากาศฯ แสดงความเห็นอกเห็นใจสตรี เนื่องเพราะท่านได้เห็นตัวอย่าง จากหม่อมแม่ของท่าน และสำหรับตัวท่านเองนั้นก็ได้อสดงทัศนะอย่างเด่นชัดว่า ไม่เห็นด้วยกับการมีภริยามากๆ ของบุรุษ ท่านถือว่าสิ่งนี้ทำให้ประเทศชาติขาด ความเจริญและเป็น "บาร์เบเรียน"

๓. ทัศนคติต่อการศึกษา

ท่านอากาศฯ เป็นคนที่มีความคิดริเริ่มและใฝ่รู้ในการแสวงหาสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ท่านได้เสนอทัศนะว่า การศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาที่ดีสำหรับชีวิต แต่ท่านก็ได้ให้ข้อคิดว่าคุณที่มีความสามารถมีสมองก็อาจจะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยใช้หนังสือเป็นมัคคุเทศก์และเป็นครู

๔. ทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมในสังคมไทย

ค่านิยมในการรับราชการนั้น ท่านอากาศฯ มองว่าคนไทยนิยมรับราชการ ทำให้เราต้องเสียเปรียบในด้านเศรษฐกิจแก่ชาวต่างชาติ ดังนั้นท่านจึงได้เสนอแนะงานอาชีพอื่นๆ ที่จะช่วยกันพัฒนาบ้านเมืองได้เหมือนกัน เมื่อเรามีความรู้และประสบการณ์ดีกว่าคนอื่น ละครแห่งชีวิต จึงได้ปลุกเร้าความรู้สึกของคนหนุ่มในด้าน การประกอบอาชีพ คือการเป็นนักหนังสือพิมพ์ตามอย่างวิสูตรบ้าง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องใหม่ในสมัยนั้น

๕. ทัศนคติต่อความรัก

ใน ละครแห่งชีวิต และ ผิดเหลืองหรือผิขาว ท่านได้สอดแทรกคติเกี่ยวกับความรักไว้ว่า ความรักที่แท้จริงคือความเสียสละหรือความอุทิศเพื่อความสุขของผู้ที่เรารัก เพราะ

ความรักทำให้คนตาบอด ลืมคิดถึงฐานะและความเป็นอยู่เสียสิ้น... ถ้าเรารักใครสักคน เราต้องมั่นใจว่าจะพาเขามาร่วมสุขกับเรา เราจะต้องมีกำลังพอที่จะเลี้ยงดูเขาอย่างปลอดภัย ปราศจากทุกข์ ถ้าเรายังทุกข์อยู่ เราก็ไม่ควร

จะให้คนที่เรารักมาร่วมทุกข์กับเราหรือต้องมาตระก่ำลำบากกับเราไปตลอดชีวิต

(อากาศดำเกิง ทรัพย์สิน ๒๕๓๗: ๒๘)

นอกจากคติความรักของหนุ่มสาวแล้วท่านอากาศฯ เป็นผู้ที่มีความรักชาติ อยู่ในสายเลือด ไม่ว่าจะอยู่ถิ่นใดเมืองใดท่านก็จะสำนึกถึงความเป็นไทยและคิดที่จะทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองต่อไป และด้วยความรักเพื่อนร่วมชาติท่านอากาศฯ ได้แสดงออกโดยผ่านทางวรรณกรรมดังนี้

ข้าพเจ้าได้เขียนหนังสือมาแล้วเล่มหนึ่ง และยังต้องเขียนต่อไปอีกหลายเล่ม ถ้ายังไม่ตายเสียก่อน ข้าพเจ้าต้องการจะให้หนังสือเล่มนี้ดำรงอยู่ได้ชั่วกัลปาวสาน เพื่อเป็นเครื่องชี้ทางให้กุลบุตรของเราซึ่งจะมาในภายหน้า ให้เห็นสิ่งดีชั่วให้เขา เลือกดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของเขาเองตามวิถีดั้งเดิม

(อากาศดำเกิง ทรัพย์สิน ๒๕๓๗: คำนำ)

ในการมองโลกและชีวิตจากการผ่านประสบการณ์ในชีวิตทั้งในและต่างประเทศได้พบเจอบุคคลและเหตุการณ์ต่างกันไป ทำให้ท่านมีมุมมองของชีวิตที่ถ่ายทอดลงใน *ละครแห่งชีวิต* และ *ผิวเหลืองหรือผิวขาว* ดังนี้

- คนตะวันออกและตะวันตกไม่มีวันที่จะร่วมชีวิตกันได้
- หนังสือพิมพ์คือ ละครโรงใหญ่ พวกเราคือตัวละคร ธรรมชาติหาเรา มาเล่นประสมโรงกันชั่ววันหนึ่งๆ เท่านั้น เราจะเป็นคนมั่งมีหรือคนจน เมื่อละคร ปิดม่านลงแล้วก็เหมือนกันทั้งสิ้น
- ชีวิตเป็นสิ่งที่จะเรียนได้ไม่สิ้นสุด ซึ่งได้เห็นโลกมากดูเหมือนว่าจะรู้จัก ชีวิตน้อยเข้าทุกที
- ตราบใดที่ยังมีชีวิตตราบนั้นยังมีความหวัง

ท่านอากาศฯ ได้สร้างความยิ่งใหญ่ของงานประพันธ์ที่ยอดเยี่ยมสมจริง ทันสมัยและเป็นนวทัศน์ของงานวรรณกรรมร่วมสมัยที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นครั้งแรก คือ *ละครแห่งชีวิต* ซึ่งเป็นนวนิยายที่มีลักษณะผสมผสานกัน คือ เป็นนวนิยายที่แสดง ข้อคิด นวนิยายชีวประวัติ นวนิยายที่ใช้ฉากต่างประเทศ นวนิยายสำรวจโลก และ นวนิยายรัก

ดอกไม้สด (หม่อมหลวงบุปผา นิมมานเหมินท์)

ผู้สร้างสรรคงานเขียนนวนิยายแนวครอบครัว

ดอกไม้สด เป็นนามปากกาของ ม.ล.บุปผา นิมมานเหมินท์ นามสกุลเดิม กุญชร เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๘ ปีมะเส็ง ที่วังบ้านหม้อ เป็นธิดา เจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) กับหม่อมมาลัย สมรสกับ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๗ ที่นครซานฟรานซิสโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวายเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ณ บ้านพักสถานทูตไทย กรุงเดลี

ผลงานเขียนของดอกไม้สดได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมสำคัญทั้งดงาม ด้วยภาษาเขียนและเนื้อความ ผลงานแต่ละเรื่องจะแทรกหลักพระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องเตือนใจ และช่วยยกระดับความนึกคิดของผู้อ่าน ผลงานเขียนนวนิยายเรื่องแรกของดอกไม้สด คือ เรื่องศัตรูของเจ้าหล่อน ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยเชชม เมื่อปี ๒๔๗๒

ดอกไม้สดได้รับการศึกษาสูงสำหรับสตรีสมัยนั้น คือ เรียนจนจบชั้นมัธยมปีที่ ๘ จากเซนต์โยเซฟ แผนกภาษาฝรั่งเศส ทำให้ดอกไม้สดมีประสบการณ์จากการอ่านหนังสือของยุโรปตะวันตก สมัยเรียนก็ได้รับการสั่งสอนว่าผู้หญิงควรจะเป็นอย่างไร ทำให้เวลาดอกไม้สดเขียนหนังสือเริ่มแรกจึงคิดจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กผู้หญิงในสมัยนั้น

อุปนิสัยของดอกไม้สดเป็นคนมีระเบียบ ชอบความเรียบร้อย เป็นตัวของตัวเอง และชอบที่จะสอนคนโดยไม่ให้เขารู้ตัวว่าถูกสอน เป็นคนมีลักษณะนิสัยละเอียดรอบคอบ มองโลกในด้านลึกซึ้ง เจ็บปวด ซึ่งท่านเป็นนักอ่านและค้นคว้าอยู่เสมอ ทำให้เป็นคนมีความคิดทันสมัย มีความประณีตในงานเขียน

การสร้างสรรคนวนิยายของดอกไม้สด

ดอกไม้สดเป็นสตรีนักเขียนคนแรกในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่ได้เสนอนวนิยายแนวครอบครัว แสดงข้อคิดได้อย่างน่าสนใจ เนื่องจากท่านได้มีประสบการณ์ของวังบ้านหม้อที่มีสภาพเป็นครอบครัวใหญ่และมีความวุ่นวายระหว่างหม่อมต่างๆ และลูกๆ ตลอดจนเชื้อสายของพวกหม่อมต่างๆ แบ่งกันเป็นก๊กเป็นเหล่า

ทัศนะต่างๆ ที่ดอกไม้สดได้นำเสนอในนวนิยาย เพื่อฝากข้อคิดเกี่ยวกับครอบครัวและค่านิยมของสังคมไทยดังนี้

๑. การเสนอภาพความแตกต่างระหว่างชนชั้น

ดอกไม้สดแสดงไว้ในนวนิยายเรื่องสามชาย ที่เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสถานะของคนสามัญกับขุนนาง ตอนที่นางละมุนมารดาของเด็กชายรัตนพาเด็กชายรัตนเข้ามาในบ้านของเจ้าหมื่นเสมอใจราชครั้งแรกเพื่อฝากให้เล่าเรียนหนังสือ และจากความคิดของเด็กชายรัตนที่เห็นว่าทำไมตัวเองจึงแตกต่างจากพี่น้องคนอื่น

๒. การเสนอค่านิยมในเรื่องความมั่งคั่งและความสำคัญของตระกูลขุนนาง

ความร่ำรวยและศักดิ์ตระกูลที่คนในสังคมใช้เป็นมาตรฐานวัดคุณค่าของคน และได้กลายเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในความรักระหว่างหนุ่มสาว ในเรื่องสามชาย ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างชีวิตของบิดาของรัตน คือ คุณเริ่ม ซึ่งรักอยู่กับคุณแถม บุตรขุนนาง อาของพัชรี ต้องออกจากราชการและถูกส่งตัวกลับไปอยู่ต่างจังหวัดเพราะถูกพ่อแม่ฝ่ายหญิงกีดกัน เนื่องจากความแตกต่างทางศักดิ์ตระกูล

๓. ความคิดเกี่ยวกับการศึกษา

ตัวละครในนวนิยายของดอกไม้สดเป็นคนชั้นสูงเกือบทั้งหมด การสะท้อนภาพด้านการศึกษาจึงสะท้อนในหมู่คนชั้นสูงที่มีฐานะการเงินดี โดยเฉพาะชายหนุ่มส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นค่านิยมในยุคนั้น ส่วนใหญ่สาวในตระกูลดีได้รับการศึกษาในระดับสูงภายในประเทศ ซึ่งในสมัยนั้นข้าราชการชั้นสูงนิยมให้บุตรมีความรู้ภาษาต่างประเทศ แม้เมื่อจบแล้วจะต้องมาอยู่กับบ้านก็ตาม ดอกไม้สดเห็นถึงความสำคัญของการศึกษามากกว่า

แท้จริงการกำเนิดดีเป็นปัจจัยให้บุคคลเป็นผู้ดีได้งายขึ้น และการศึกษาช่วยให้บุคคลรู้จักการเป็นผู้ดีนั้นคืออย่างไร การศึกษาทำให้เกิดปัญญา ปัญญาทำให้บุคคลรู้จักที่ควรที่ไม่ควร ที่ถูกที่ผิด ที่ได้ที่เสีย

(ดอกไม้สด ๒๕๐๕: ๖๒๑)

๔. ความคิดเกี่ยวกับชนบประเพณี

ชนบประเพณีที่นวนิยายสมัยนี้กล่าวถึงมากที่สุด ได้แก่ การแต่งงาน ทั้งนี้เนื่องจากนวนิยายส่วนใหญ่สร้างโครงเรื่องในแบบเรื่องรัก และการดำเนินเรื่องมักจะเป็น

ความขัดแย้งระหว่างฐานะ ตระกูล และความรัก ซึ่งบิดามารดามีบทบาทอย่างมากต่อการแต่งงานของบุตร เช่น การเลือกคู่ และจัดการแต่งงาน เหตุผลที่เข้ามาสนับสนุนบทบาทของฝ่ายบิดามารดาคือความกตัญญู งานของดอกไม้สดได้เขียนไว้หลายเรื่องที่ย้ายบิดามารดานำความกตัญญูมาได้แย้งกับบุตรซึ่งเรียกร้องเสรีภาพในด้านความรัก หากขัดความประสงค์ของบิดามารดาจัดว่าเป็นคนอกตัญญู แต่ดอกไม้สดไม่เห็นด้วยกับลักษณะ “คลุมถุงชน” ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในคัศตวรรษของเจ้าหล่อน และ ความผิดครั้งแรก นับว่าเป็นการเสนอทัศนะในแนวสิทธิสตรีที่ใหม่มากในยุคนั้น

ประเพณีที่ดอกไม้สดแสดงความคิดเห็นไว้ในวรรณกรรมของครอบครัวไทย คือการบวช ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า คนเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับการบวช เช่น ควรบวชหรือไม่ เพราะอะไร และบวชแล้วได้อะไรหรือไม่ ซึ่งผู้ประพันธ์ก็ได้ให้ข้อคิดสำหรับทั้งสองฝ่าย คือคนที่ไม่เห็นด้วยกับการบวชอาจจะเห็นว่า เป็นเรื่องไม่จำเป็นและเสียเวลา ส่วนผู้ที่เห็นว่าจำเป็นต้องบวชก็ได้อ้างถึงการได้ศึกษาพระธรรมซึ่งจะให้ประโยชน์อย่างมาก และพร้อมกันนี้ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตามประเพณีนิยมทางพุทธศาสนาในรูปแบบภายนอก แต่มีได้กล่อมเกลาคิดใจให้เป็นไปตามคำสอนที่แท้จริงทางศาสนา

๕. ความคิดเกี่ยวกับสตรี

ฐานะของสตรีในแง่ของการเป็นภรรยา ซึ่งดอกไม้สดได้แยกออกเป็น ๒ ประเภท โดยขึ้นกับฐานะการแต่งงาน กล่าวคือ หากเป็นภรรยาที่จัดพิธีสมรสตามประเพณีจะได้รับยกย่องเป็นภรรยาหลวง แต่ในทางตรงข้ามหากมิได้เข้าพิธีสมรสก็จะถูกจัดให้เป็นเพียง “ภรณาน้อย” เช่น ในเรื่องสามชาย ผู้ประพันธ์กล่าวถึง “การมีภรรยาเกินกว่าหนึ่งคนว่าเป็นเรื่องปกติ ที่ไม่มีผู้ใดติเตียน แต่มีข้อแม้ว่า หากชายผู้นั้นเป็นข้าราชการสำนักก็จะต้องเซ็ดฐภรรยาคนใดคนหนึ่งแต่เพียงผู้เดียวเพื่อนำเข้าเฝ้าฝ่ายในได้” (ดอกไม้สด ๒๕๒๙: ๑๕)

ลักษณะของสตรีเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเก่าบ้าง จากการรับอิทธิพลจากตะวันตกที่เข้ามายังสังคมไทย เช่น ลักษณะของสตรีที่มีการศึกษาดี ใช้ชีวิตค่อนข้างอิสระในการเลือกและมีคู่รัก การออกสมาคม งานเลี้ยง และสถานเต้นรำ การแต่งกายตามสมัยนิยมที่ดัดแปลงบางส่วนมาจากตะวันตก ตลอดจนการนิยมดื่มสุราฝรั่งและสูบบุหรี่ เป็นต้น

ภาพแห่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในยุคนี้ของสตรี คือ การแยกทางกับสามี ซึ่งดอกไม้สดได้สะท้อนให้เห็นใน *ความผิดครั้งแรก* ซึ่งมีเรื่องปกดิธรรมาสำหรับชนบประเพณีไทยที่ยอมรับการมีภรรยาหลายคนและภรรยาไม่อยู่ในฐานะที่จะตัดสินใจในการกระทำสิ่งใดที่สามีไม่เห็นชอบด้วย แต่การที่ดอกไม้สดให้วไลหย่ากับสามีนั้น ได้สะท้อนให้เห็นว่า สตรีในขณะนั้นเริ่มที่จะไม่เป็นผู้ตาม หากต้องการสิทธิที่จะเป็นฝ่ายตัดสินใจ และสามารถกระทำการลงไปตามความเห็นชอบของตนโดยไม่ติดอยู่ในกรอบของค่านิยมและสายตาของสังคม

๖. ความคิดเกี่ยวกับครอบครัวไทยในสังคมชั้นสูงต่อการมีภรรยามาก

สำหรับดอกไม้สดก็ได้แสดงทัศนะความคิดขัดแย้งนี้ผ่านตัวละคร คือ อมรา ใน *ความผิดครั้งแรก* ที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้วไลไปแต่งงานกับบุรุษที่มีภรรยาอยู่แล้ว แม้จะเป็นเพียงภรรยาเก็บ ซึ่งดอกไม้สดได้ชี้ให้เห็นว่า ยุคสมัยเปลี่ยนไป ความเจ้าชู้ของผู้ชายก็ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว และเกิดการหย่าร้างกันได้ในภายหลัง เนื่องจากผู้หญิงได้มีการศึกษามากขึ้นและมีความรู้สึกที่ทัดเทียมกับผู้ชาย นอกจากนั้นผู้ที่มีการภรรยาหลายคนเมื่อตายไปโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ให้เรียบร้อย ก็จะเป็นความยุ่งยากในครอบครัวที่จะต้องฟ้องร้องกันเพื่อชิงมรดกของผู้ตาย

๗. ความคิดเกี่ยวกับสภาพบ้านเมืองและความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ

ดอกไม้สดได้สะท้อนให้เห็นทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในการรับขนบธรรมเนียมของตะวันตก ซึ่งทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ดังตัวอย่างการรับประทานอาหารของครอบครัวชนชั้นสูง ก็จะมีการเลี้ยงด้วยแฮมเปอญ และดื่มอวยพรแบบธรรมเนียมตะวันตกทั้งหญิงและชายดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ เป็นสำหรับการสมาคม กีฬาที่นิยมออกกำลังกายก็คือ เทนนิสและแบดมินตัน มีการรับประทานอาหารน้ำชาตอนบ่าย กินอาหารตามภัตตาคารและเดินร่ำ อย่างไรก็ตามดอกไม้สดได้แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้เราจะเอาความเจริญแบบฝรั่งมาเป็นเครื่องแสดงถึงความทันสมัยก็ตาม แต่ไม่ควรทิ้งขนบธรรมเนียมที่ดีของไทยเราไป เช่น เรื่องกิริยามารยาท

สภาพความเป็นไปของบ้านเมือง คือ ด้านเศรษฐกิจนั้น ดอกไม้สดได้ผ่านความคิดในเรื่อง สามชายว่าประเทศกำลังถูกรุกรานด้านเศรษฐกิจจากชาวต่างชาติ

เพราะคนไทยไม่นิยมทำการค้า ดังนั้นการค้าจึงตกอยู่ในมือของคนต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ รัตนจึงเป็นตัวละครของดอกไม้สดที่ต้องการแหวกความคิดของค่านิยมของครอบครัวเกี่ยวกับการรับราชการมาเป็นพ่อค้าและทำอาชีพส่วนตัว ซึ่งเป็นความคิดร่วมสมัยของนักประพันธ์หลายคนในยุคนี้ที่เริ่มให้ตัวเอกมีอาชีพอิสระโดยไม่ยึดถือเรื่องของตำแหน่งเกียรตินิยม ซึ่งเป็นค่านิยมของยุคก่อนที่ถือว่าอาชีพรับราชการเป็นหนทางนำไปสู่การมีเกียรติยศสูงส่งในสังคม เป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป และการเข้ารับราชการต้องพึ่งพาอาศัยผู้ใหญ่เป็นผู้ฝากฝังให้ ซึ่งผิดกับสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คนชั้นกลางเริ่มมีบทบาทมากขึ้น การค้าทำความมั่นคงให้มากกว่าการรับราชการ และเงินกลายเป็นเครื่องกำหนดฐานะทางสังคม ดังนั้นตัวละครในยุคหลังจึงมีการประกอบอาชีพส่วนตัวตามค่านิยมนั้นด้วย

ในนวนิยายดอกไม้สดเกือบทุกเล่มจึงมีความคิดของผู้เขียนแทรกเป็นทำนองสอน หรือบอกกล่าวแก่ผู้อ่านเสมอ เช่น การอบรมเด็ก การบังคับใจตัวเอง การชนะตนเอง วิธีการครองเรือน โดยมีการยกพุทธวจนะมาประกอบอยู่ทุกบททุกตอน ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของผู้เขียนที่ต้องการจะให้อ่านได้รับสิ่งที่เปี่ยมแก่นสารสาระที่เป็นข้อคิดและจริยธรรมจากนวนิยายนอกเหนือจากความเพลิดเพลินและสนุก

ไม้ เมืองเดิม (ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา)

ผู้สร้างสรรค์นวนิยายลูกทุ่งของไทย

ไม้ เมืองเดิม มีนามจริงว่า ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา เป็นบุตรคนที่ ๓ ของ ม.ล.ปรีและ ม.ล.หญิงแสง พึ่งบุญ เกิดปี ๒๔๔๔ ตำบลวัดมหรณพาราม ถนนศิริอำมาตย์ จังหวัดพระนคร ได้รับการศึกษาในโรงเรียนประถม วัดมหรณพาราม เรียนชั้นมัธยมที่วัดราชบพิธและวัดบวรนิเวศ เคยเข้ารับราชการในกระทรวงวัง ต่อมาลาออกประกอบอาชีพส่วนตัวและร่อนเร่ไปตามจังหวัดต่าง ๆ ปลายปี ๒๔๗๘ จึงได้เริ่มชีวิตนักประพันธ์โดยนำเอาประสบการณ์ชีวิตของตนเองมาเขียนแต่ไม่ประสบความสำเร็จจนเพื่อนสนิทคือ เหม เวชกรได้แนะนำให้เขียนในแนวพื้นบ้านทำนองขุนช้างขุนแผน อันเป็นที่มาของเรื่องแผลเก่า ในนามปากกาไม้ เมืองเดิม เมื่อ ๑๘ เมษายน ๒๔๗๙ ได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านเป็นอย่างดีทำให้เกิดเรื่องสั้นและนิยายในแนวลูกทุ่งชีวิตชนบทที่เข้มข้นทยอยสู่สายตานักอ่าน ตลอดระยะเวลา ๖-๗ ปี ที่อยู่

ในวงการประพันธ์ เขาผลิตผลงานเขียนประมาณ ๔๐ เรื่อง

ด้วยความสนุกและชอบดื่มสุรา ก้านจึงจากไปด้วยโรคพิษสุราในวัยเพียง ๓๗ ปี เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่บ้านห้องแถวแคบๆ ถนนดำรงรักษ์ กรุงเทพฯ

งานเขียนที่ส่งให้นามปากกา ไม้ เมืองเดิม ดังเป็นพลุดอกไม้คือนวนิยายเรื่อง **แผลเก่า** ต่อจากนั้นผลงานของไม้ เมืองเดิมในแนวเดียวกันก็ทยอยออกมาประมาณ ๔๐ เรื่อง โดยผลงานชิ้นสุดท้ายและเป็นงานชิ้นที่ยาวที่สุดคือ **ขุนศึก** ซึ่งตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เพลินจิตต์เขียนยังไม่ทันจบก็เสียชีวิตเสียก่อน กวี พึ่งบุญ น้องชาย ใช้นามปากกาว่า **สุ่มทุม บุญเกื้อ** เป็นผู้ประพันธ์ต่อจนจบ

ลักษณะวรรณกรรมของไม้ เมืองเดิม มี ๒ ลักษณะคือ **ลักษณะลูกทุ่งและลักษณะอิงพงศาวดาร** งานประเภทลูกทุ่งของไม้ เมืองเดิมมักจะมีโครงเรื่องซ้ำๆ กัน คือพระเอกเป็นลูกชานายากจน ถูกกีดกันในเรื่องความรักซึ่งมักจะสมหวังและผิดหวัง ในบางเรื่อง ทุกเรื่องจะมีการใช้ภาษาแบบพื้นบ้านเพื่อสะท้อนความเป็นจริง **ลักษณะอิงพงศาวดาร** จะมีการใช้ฉากกรุงศรีอยุธยาเป็นหลัก พระเอกจะเป็นบุคลลธรรมดาสามัญ มีความสามารถจนได้เข้าขึ้นมามียศศักดิ์ในตอนท้าย ภาษาที่ใช้ล้วนเป็นสำนวนเก่า

การที่เขาได้ใช้ชีวิตร่อนเร่ไปตามจังหวัดต่างๆ ทำให้ไม้ เมืองเดิมมีประสบการณ์ที่เขียนเรื่องเกี่ยวกับชนบทผู้คนและขนบธรรมเนียมประเพณีมาตลอดจนภาษาที่ใช้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม กลมกลืน และสมจริง นอกจากนั้นไม้เมืองเดิมยังมีความสามารถในการเล่นดนตรีด้วยเครื่องไทย ร้องและเล่นเพลงช้อยเพลงพวงมาลัย เพลงชาวไร่ เพลงเกี่ยวข้าวและเพลงปรบไกวได้เป็นอย่างดี

การนำเสนอนวนิยายแนวลูกทุ่งเพื่อให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินไทยและความรักความภูมิใจในวิถีชีวิตแบบไทยๆ นั้น ไม้ เมืองเดิม ได้ใช้ในกลวิธีการประพันธ์ดังต่อไปนี้

การใช้ฉาก : เสนอความงดงามของชนบท

เกือบสี่สิบเรื่องของไม้เมืองเดิมเป็นฉากในชนบทภาคกลาง เช่น บางเขน บางกะปิ อยุธยา สระบุรี ปทุมธานี และชายทะเลตะวันออก เป็นทุ่งลุ่มน้ำล้าคลอง

หรือทุ่งนาดอน ชายป่าชายเขา เช่น ราชบุรี และแม่น้ำน้อยยังประวัติศาสตร์ก็ใช้ฉากรอบๆ กรุงศรีอยุธยา ฉากชนบทของไม้เมืองเดิมจะให้ภาพความอุดมสมบูรณ์ของนาข้าว คลองไหลไหลเย็น ร่มรื่นด้วยต้นไม้ใหญ่ ความสุขตามอัตภาพของผู้คนในชนบทจะเห็นในเรื่องแผลเก่าและบึงขุนสร่าง ดังนี้

คลองปลายน้ำสุดปากข้างซ้ายของทุ่งบางกะปิเป็นคลองเล็กแคบ แต่ไหลลึกมีน้ำเดินตลอดปีสองฝั่งราบรื่นไปด้วยเงาต้นไม้ใหญ่ชุ่มชื้นของเถาวัลย์และพงอ้อ พงแขม มีอยู่บ้างห่างๆ เมื่อพ้นไปทุ่งหญ้าแจ้ง บางแห่งเป็นนามีข้าวซูรวงเหลือง ลำแดงว่าหน้าที่เกี่ยวกับกำลังจะมาถึง

(ไม้ เมืองเดิม ๒๕๔๔: ๑)

เมื่อดาวรุ่งตก งานของพวกบ้านนาในฤดูนี้ก็พอจะผ่อนเป็นเบาได้พักนอนเต็มอิ่มสักตื่นต่อเมื่อแสงเป็นตะวันอ่อนแสงตะวันเรืองจับรวงข้าวงาม ตื่นอยู่เต็มทุ่งอันเป็นทรัพย์สินอยู่ในดินสมบัติตัวแล้วก็ปลื้มหัว รวงข้าวสีดั่งย้อมทอง เมื่อเกี่ยวแล้วก็ขายไปซื้อทองไว้แต่งให้เทียมหน้าเพื่อน

(ไม้ เมืองเดิม ๒๕๒๕: ๖๕)

นอกจากนั้นเพื่อจะได้กลืนอายุแบบชนบทในด้านความเชื่อหรือตำนานที่เล่าสืบทอดกันมา ไม้ เมืองเดิม จึงได้ฝากเหตุการณ์ของนวนิยายบางเรื่องให้เป็นรูปของตำนาน โดยการอิงสถานที่จริงทำให้ดูสมจริงสมจังมากขึ้น ตัวอย่างเช่น บึงขุนสร่าง เป็นตำนานรักของเจ้าขุนและแม่สร่าง ซึ่งพากันหนีและไปตายในบึงแห่งนี้ด้วยกัน และในแผลเก่า คลองแสนแสบก็สื่อล้นด้วยความรักอันเศร้าสลดของขวัญและเรียม เมื่ออ่านในเรื่อง แสบแสนเราก็ได้ทราบที่ชาวบ้านได้จัดศาลคู่ขึ้นเป็นที่ระลึกถึงความรักแท้ของหนุ่มสาวทั้งสองและไม้ เมืองเดิมก็ใช้ศาลนี้เป็นพยานรักของหนุ่มสาวแห่งทุ่งบางกะปิในการให้สัตย์สาบานต่อกัน

นอกจากนั้นจะสังเกตได้ว่าทุกเรื่องของฉากชนบทไม้ เมืองเดิมจะมีการบอกวัน เวลา เดือนและฤดูกาลตามปรากฏการณ์ของธรรมชาติ และใช้แบบไทยๆ คือการบอกเวลาเป็นช่วงของวัน เช่น รุ่งสาง ก่อนเพล โพล้เพล้ เข้าได้เข้าไฟ ยามดึก ส่วนเดือนก็ใช้เรียกเดือนอ้าย เดือนยี่ เดือน ๔ และเรียกฤดูกาลที่เกี่ยวข้องกับการทำนา เช่น ฤดูน้ำลด น้ำหลาก หน้าเกี่ยว หน้าแล้ง เป็นต้น พร้อมกันนั้นก็มีการบรรยายถึงบรรยากาศ และกิจกรรมของชาวบ้านในวันเทศกาลงานประเพณีพื้นบ้าน

ไม่ว่าจะเป็นประเพณีเกี่ยวข้าว งานศพ ตรุษสงกรานต์ และการละเล่นต่างๆ ที่เป็นวิถีชีวิตไทย

ท้ายเดือน ๔ ข้างแรม ๑๕ ค่ำ พอได้อรุณทิวไม้เขียวและหญ้าอ่อนสว่างไสวตลอดลำภาลุ่ม เสียงหาน้ำ ผ่าฟันและครกน้ำพริกที่ร่วแต่เช้ามีกลิ่นห่านหายแต่ชาวบ้านทุ่งลำภาลุ่มกำลังสรรวเสเฮฮา หัวใจสำราญลำพองไปทั่วตัวคนเห็นแดดจับขอบฟ้าก็เหมือนความหลังอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นประเพณีมาแต่ครั้งปู่ทวดเข้าจับหัวใจที่วันซึ่งคอยแล้วคอยเล่ามาถึงอีก ตรุษที่อ้ายเพื่อนร่วมบางทั้งหลายตั้งตาคอยเพราะนานที่ปีนั้นจึงจะพบสักครั้ง เพื่อนไทยจะได้เห็นหน้าร่วมใจกันก็ในวันตรุษนี้แหละ ริหากว่าจะได้ผัดพ้องหมองใจกันมาแต่ไหนไหนๆ ถ้าได้ร่วมการกุศลทำบุญใส่บาตรสรรวเสเฮฮากันไปเสียแล้ววันนี้ก็เป็นวันอโหสิแล้วก็งมมือกันเตร่ไปในงาน

(ไม้ เมืองเดิม ๒๕๓๘ ค: ๒๙)

ตัวละคร : หมู่สาวชาวทุ่ง

พระเอกของไม้เมืองเดิมทุกคนจะมีลักษณะเป็นลูกผู้ชาย เป็นคนกล้าหาญ หัวใจร้อน ดุดัน รักเกียรติยศ รักความเป็นธรรมไม่ยอมให้ใครมาดูหมิ่นศักดิ์ศรีง่าย ๆ ฉะนั้นบางเรื่องพระเอกอาจถูกกดดันให้ต้องกลายเป็นโจร เป็นอ้ายเสียปล้น ลักษณะของพระเอกจะเป็นหนุ่มรูปร่างกำยำบึกบึนแบบหนุ่มลูกทุ่ง มันคงต่อความรักมีฐานะด้อยกว่านางเอกจึงมักจะถูกกีดกันจากฝ่ายครอบครัวนางเอกซึ่งมักจะมีฐานะดีกว่า ทำให้ความรักมีอุปสรรคเสมอ สำหรับนางเอกนั้นมักจะเป็นคนสวยประจำหมู่บ้านเป็นลูกกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน แต่ภายหลังมักหลงกับความฟุ้งเฟ้อและในที่สุดก็กลับตัวเมื่อเห็นรักแท้ของพระเอก เช่น เรียม ในแผลเก่า ไพรย ในแสนสว เป็นต้น

สำนวนภาษาลูกทุ่งไทย

นวนิยายแนวลูกทุ่งนอกจากจะให้ภาพฉากและบรรยากาศของชนบทแล้ว สิ่งที่สำคัญคือสำนวนภาษาที่จะแยกความเป็นลูกทุ่ง ลูกกรุงให้ชัดเจนได้ ไม้ เมืองเดิมคือผู้กล้าที่จะแหวกขนบของการประพันธ์ด้วยการเสนอบทสนทนาแบบไทยเดิมคือ ฉันทู มึง ข้า อ้าย มัน เจ้า ฯลฯ และชื่อของตัวละครก็เป็นคำไทยแท้พยางค์เดียวหรือสองพยางค์เช่น เจ้าลือ เจ้าขวัญ เรียม ไพรย แผ้ว บัวผัน ฯลฯ คำรักก็ใช้ ทั้งชายและหญิง นอกจากนั้นในการพรรณนาอารมณ์รักและอารมณ์แค้นของตัวละคร

ไม้ เมืองเดิมมักจะพรรณนาเปรียบเทียบกับธรรมชาติ

ตะวันรอนลมก็โกรกแสงพกกที่ยังตั้งล้าก็โอนเอนโน้มยอดชายน้ำ
ข้างหน้าเล่า เรือเปรี้ยวของเจ้าโปรยกำลังได้ระลอกลม แต่ในหัวอกเจ้าของมัน
ระลอกกรีกำลังวิ่งพลาญกายหวนไหวมิผิดเรือเปรี้ยวได้ระลอก

(ไม้ เมืองเดิม ๒๕๓๗: ๒๓)

การใช้มุมมองของตัวละครหญิงในการตัดพ้อตัวละครชายก็มักจะเปรียบ
กับสิ่งแวดล้อม

เจ้าโปรยนั่งทอดใจปล่อยสติอยู่หัวสะพานมองดูน้ำเห็นเงาตัวเองแล้ว
ก็คิดสงสารตัวเอง คำพ้อเทียบมาเล่าเมื่อเช้าแม้จริงอย่างว่า ลิ่นอ้ายแผลงมันก็
ไม่ผิดระดัด เดือน ๑๒ ที่วัดน้ำเก่าแล้วก็โพงน้ำใหม่เข้ามา กังหันกินลมมันยังไม่
หมุนเร็วเหมือนลิ่นอ้ายแผลง

(ไม้ เมืองเดิม ๒๕๓๗: ๓๕)

“แม่แก้วผู้ชายนะเหมือนปลา พอน้ำใหม่มามันก็ไปกับน้ำใหม่ฉันทัน
จึงกลัวนักเอ้อ”

(ไม้ เมืองเดิม ๒๕๔๔: ๘)

การใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐาน ทำให้ได้สำนวนที่คมคายดังในแผลเก่า

...ความมุ่งหมายที่เก็บมาแรมปี วิ่งพลุกพลาญอยู่ในหัวใจความรักที่กำลัง
ก้าวออกจากสายตาเจ้าขวัญหนุ่มๆ ขณะ

(ไม้ เมืองเดิม ๒๕๔๔: ๓๐)

ใน ชายสามโบสถ์

ตัวของอ้ายผลนี่แหละแม่โรย มันต้องรดน้ำรักด้วยเลือดในกายตัว แต่ถึง
จนอ้าย ตันรักของจันทันยังเจาตายไปสู่ที่เขารดด้วยน้ำเงินและน้ำคำวนไม้ได้

(ไม้ เมืองเดิม ๒๕๓๕: ๖๑)

นวนิยายไม้ เมืองเดิม จึงเป็นรูปแบบงานวรรณกรรมที่ผดุงภาษาไทยพื้นบ้าน
เอาไว้ ให้กับบรรณพิภพ กล่าวกันว่า ไม้ เมืองเดิมได้เขียนนวนิยายลูกทุ่งขึ้นมาเพื่อ
ด้านกระแสการไหลป่าของวัฒนธรรมต่างชาติเพื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงความเป็นไทย
ซึ่งไม่ได้ถูกเสนอออกมาโดยตรงแต่แฝงนัยความรู้สึกอันแนบเนียนไว้ในงานเขียนโดยที่

คนส่วนใหญ่อาจไม่รู้ลึก แต่เมื่อได้อ่านก็จะซึมซาบความคิดและจิตวิญญาณของวิถีชีวิตไทยโดยไม่รู้ตัว

ศรีบูรพา (กุหลาบ สายประดิษฐ์)

ผู้บุกเบิกงานเขียนแนวเพื่อชีวิต

ศรีบูรพา มีนามจริงว่า กุหลาบ สายประดิษฐ์ เกิดเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ เป็นบุตรของนายสุวรรณ เสมียนเอกกรมรถไฟ และนางสมบุญ ชานา จังหวัดสุพรรณบุรีมีพี่สาวคนเดียวคือนางจรัส นิมาภาสวัยเด็กเข้าโรงเรียนครั้งแรกที่โรงเรียนวัดหัวลำโพงจนจบชั้นประถม ๔ จึงได้เข้าเรียนต่อในโรงเรียนทหารเด็กของเจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา จากนั้นได้เรียนต่อชั้นมัธยมที่โรงเรียนเทพศิรินทร์จนจบชั้นมัธยม ๘ สำเร็จธรรมศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง บิดาของศรีบูรพาเสียชีวิตเมื่อเขามีอายุได้เพียง ๖ ปี รายได้ของครอบครัวจึงได้ตกเป็นภาระของแม่และพี่สาว โดยแม่ของศรีบูรพายึดอาชีพรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า ส่วนพี่สาวยึดอาชีพทางการแสดงละครร้อง ทั้งสองเป็นผู้ส่งเสียศรีบูรพาจนเรียนจบชั้นมัธยม ความผูกพันที่มีต่อแม่และพี่สาวนี้เองที่ส่งผลต่อผู้หญิงในวรรณกรรมและงานเขียนของเขาที่สะท้อนให้เห็นทัศนคติที่ให้ความสำคัญและยกย่องสตรีเพศ ศรีบูรพาได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๑๗

“ศรีบูรพา” เริ่มงานประพันธ์ขึ้นแรกที่โรงเรียนรวมการสอนและสำนักกรรมการแปล ด้วยเรื่อง คุณพี่มาแล้ว ในปี ๒๔๖๗ ด้วยความรู้ลึกที่ว่า “...นี่คือบทประพันธ์เรื่องแรกของข้าพเจ้า ซึ่งได้รับเกียรติให้ตีพิมพ์และออกจำหน่าย ข้าพเจ้ายังคงเป็นนักเขียนหน้าใหม่ และข้าพเจ้าเกรงว่าท่านจะไม่ยอมรับข้าพเจ้า...” ในระยะเริ่มแรกของงานวรรณกรรมของศรีบูรพานั้น ตั้งแต่ คุณพี่มาแล้ว, ผจญบาป, ลูกผู้ชาย, ปราบพยศ, มารมมนุษย์, แสนรักแสนแค้น, ข้างหลังภาพ และป่าในชีวิต เป็นนวนิยายแนวจินตนิมิตที่เสนอถึงเรื่องราวของความรักของหนุ่มสาวที่ต่างกรรมต่างวาระ เนื่องจากในระยะนั้นนวนิยายยังยึดแนว “พาฝัน” โดยเฉพาะแนวของนวนิยาย สิบสวดงค์ และสำนวนสิบสวดงค์ยังคงมีอิทธิพลต่อนวนิยายระยะแรกๆ ของศรีบูรพา อย่างเห็นได้ชัด

แต่เมื่อเปรียบเทียบกับนักเขียนในรุ่นเดียวกัน นวนิยายยุคแรกของศรีบูรพา ยังได้สอดแทรกความหมายของมนุษย์ธรรม คุณธรรม โดยใช้ความละเมียดละไมและ

ประณิบัติบรรจงของบทประพันธ์เป็นพาหะในการนำเสนอ จึงทำให้ดูโดดเด่นกว่านักประพันธ์ในรุ่นเดียวกัน

ปัญหาความแตกต่างของชนชั้นเป็นปัญหาสำคัญก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ ศรีบูรพาได้ยึดเป็นแนวทางในการวิพากษ์ไว้ในวรรณกรรมของเขาหลายเรื่อง โดยชี้ให้เห็นว่า คุณค่าของมนุษย์ไม่ได้วัดกันที่ทองเงินหรือชาติตระกูล หากขึ้นอยู่กับกรกระทำ ซึ่งคนทุกคนจะเป็นผู้กำหนดชีวิตของตน ผู้ร้ายในนวนิยายของศรีบูรพาจึงมักจะเป็นพวกที่มีชาติตระกูลสูง ร่ำรวย แต่มีความประพฤติที่เลวทราม ไม่ว่าจะเป็นศรีในลูกผู้ชาย หรือหลวงมหิทธิธำรงในปราบพยศ

ศรีบูรพาเชื่อมั่นในแนวคิดเสรีนิยมในวรรณกรรมระยะแรกของเขามักจะชี้ให้เห็นถึงผลร้ายของความรักตามกรอบของชนบดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นความล้มเหลวในชีวิตแต่งงานแบบคลุมถุงชนในมารมนุษย์ หรือจุไรโน แสนรักแสนแค้น ที่เลือกแต่งงานกันเพราะความเหมาะสมมากกว่าความรักและต้องพากันตัวเองในจุดจบ หากแต่ศรีบูรพาหวังจะเห็นความรักที่ปราศจากชนชั้นมีเสรีในการเลือกคู่ครองโดยไม่มีจารีตประเพณีมาบับบังคับ ดังนั้นตัวละครของศรีบูรพาที่เลือกการดำเนินชีวิตคู่ของตัวเองจึงมักจะได้รับความสุขสมหวัง และในขณะเดียวกันก็ได้ลงโทษการเลือกชีวิตคู่ตามชนบประเพณีต้องประสบกับความอับปางในที่สุด โลกทัศน์ของศรีบูรพาจึงเป็นโลกทัศน์ของคนรุ่นใหม่ที่ยึดไปด้วยความหวังที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า

ลักษณะการประพันธ์ของศรีบูรพาและเนื้อหายังแฝงให้เห็นถึงอิทธิพลของวรรณกรรมตะวันตกและภาษาแบบนวนิยายลึบสตาตงค่อนข้างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็น แสนรักแสนแค้น ซึ่งมีโครงเรื่องที่ใกล้เคียงอย่างมากกับเรื่อง *Vandetta* ของ แมรี คอเวลล์ หรือสงครามชีวิต ซึ่งได้ลักษณะการประพันธ์และแนวคิดจากดอสโตเยฟกี ในเรื่อง *Poor People*

ตัวละครของศรีบูรพานั้นที่น่าสังเกตคือ ตัวเอกมักจะเป็นมนุษย์ในอุดมคติที่มีแต่ความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และตัวร้ายก็อาจจะมีความชั่วร้าย จนไม่น่าอภัย อย่างเช่น พระอารีอดิศัย ใน *มารมนุษย์* โดยลักษณะรวมแล้ว ตัวละครของศรีบูรพาเป็นแต่เพียงตัวสื่อความคิดของศรีบูรพาผู้อ่าน โดยดัดแปลงให้เป็นนวนิยายเท่านั้น ฉะนั้นรูปแบบในการนำเสนอจึงมีลักษณะการบรรยายจนบางครั้งคล้ายบทความมากกว่าวรรณกรรม

หลังจากกลับจากประเทศออสเตรเลีย วรรณกรรมระยะหลังของศรีบูรพา ก็ได้เปลี่ยนแนวจากจินตนิมิตมาเป็นแนวอัตตนิมิตมากขึ้น เนื่องจากการศึกษาที่ประเทศออสเตรเลียเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาทางความคิดและการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ได้ทำให้ศรีบูรพาสนใจและศึกษาแนวคิดด้านสังคมนิยม ประกอบกับการได้พบเห็นสภาพความเจริญทางสังคมของออสเตรเลีย ก็ทำให้เกิดคำถามขึ้นกับสภาพสังคมไทย และเมื่อกลับมาถึงประเทศในปี ๒๔๙๔ เขาก็ได้ถ่ายทอดความคิดนี้ในจินกว่าเราจะพบกันอีก ที่ได้พลิกประวัติศาสตร์การเขียนนวนิยายแบบความรักหญิงชายไปสู่ความสัมพันธ์แบบ Platonic Friendship และขยายออกไปสู่ความรักในเพื่อนมนุษย์อันเป็นสากลโดยผ่านสายตาของปัญญาชน จนถึง คำขานรับ ขอแรงหน่อยเถอะ แกะที่พลัดฝูง และแลไปข้างหน้า นวนิยายและเรื่องสั้นที่เปิดแนวรบใหม่ของวรรณกรรมต้องการให้ตัวเอกเป็นชนชั้นผู้ถูกระทำให้ในสังคม เป็นตัวแทนในการนำเสนอปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และแนวคิดเพื่อชีวิตและสังคมอย่างลุ่มลึก

ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการเขียนวรรณกรรมของศรีบูรพาก็คือ การใช้เหตุการณ์จริงที่ศรีบูรพาได้เคยสัมผัสเป็นฉาก เช่น จินกว่าเราจะพบกันอีก ได้ใช้ฉากของประเทศออสเตรเลีย บ่าในชีวิต ได้ใช้เหตุการณ์กับภรรยาเป็นฉากสำคัญของเรื่อง ซึ่งเป็นระยะที่ศรีบูรพากำลังทำหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยและใกล้ชิดกับเหตุการณ์โดยละเอียด ใน เขาคืน ก็ได้ให้ภาพของเหตุการณ์ที่เขาไปช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้พี่น้องที่ประสบความแห้งแล้งภาคอีสาน และเหตุการณ์ที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของไทยคือ ภาพของสังคมก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเป็นช่วงชีวิตของการบันทึกเรื่องราวในวัยศึกษา จนถึง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ใน แลไปข้างหน้า นวนิยายขนาดยาวที่เขียนไม่จบ

ทัศนคติของศรีบูรพาจากวรรณกรรม

๑. ทัศนคติในเรื่องของความรักและชีวิตคู่

ในระยะแรกของการเริ่มเข้าสู่ถนนการประพันธ์นั้น ศรีบูรพาเริ่มจากวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมของตลาดในยุคหนึ่ง ซึ่งมีเนื้อเรื่องในแนวพาฝันของความรักเป็นส่วนใหญ่ การวิพากษ์ระยะแรกในการมองสังคมไทย คือ ในเรื่องของความรักและ

การแต่งงาน ซึ่งในสายตาของคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาและอิทธิพลแบบเสรีนิยมของตะวันตก เช่น ศรีบูรพามองเห็นว่าค่านิยมไทยในเรื่องของการครองคู่คือการตัดสินใจจากคุณสมบัติภายนอกไม่ใช่ความรัก และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเลือกชีวิตคู่ตามค่านิยมไทยคือ “เงิน” ซึ่งทำให้ความรักไม่ต่างกับการซื้อขายวัตถุดิบของธรรมชาติชิ้นหนึ่ง

...แต่ตามประเพณี เราจะแต่งงานโดยไม่มีเงินตามที่ฉันบอกไม่ได้ถ้าเราจะแต่งงานกันโดยไม่คิดถึงเรื่องเงินทองเลย ดิฉันบอกไม่ถูกว่าญาติของดิฉันจะเห็นเธอเป็นคนอย่างไร

(ศรีบูรพา ๒๕๓๑: ๑๒๒)

ในโลกทัศน์ของศรีบูรพา ความรักของเขาย่อมเป็นการแสดงความปรารถนาที่จะให้ความรักของหนุ่มสาวนั้นเป็นไปอย่างเสรี ไม่ต้องการการบีบบังคับ การกีดกัน กดขี่ การถูกเหยียดหยามระหว่างมีกับจน และไม่ต้องการระบบคลุมถุงชน นอกจากนั้น ศรีบูรพาเทิดทูนความรักในแง่ของความมั่งคั่งมากกว่าจะเป็นไปทางโลกียวิสัย ดังจะเห็นได้จากความรู้สึกของเพลินในเรื่อง *สงครามชีวิต* ว่า

ดิฉันไม่ชอบการแสดงความรักด้วยจูบและกอดอย่างมูมมาม...มันแสดงความเป็นปุถุนของมนุษย์เรามากเกินไป ความรักของหนุ่มสาวในวิธีนี้แรงไปในทางโลกียวิสัย ซึ่งต้องการความกระตือรือร้นในเรื่องเพศอย่างเดียว เป็นความใคร่ในความตึงตึงของอำนาจธรรมดาฝ่ายต่ำมากกว่าอื่น ดิฉันโปรดความรักในทำนองมิตรภาพ ความรักที่ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยสัมผัส เป็นโครงหรือฐานเป็นความรักที่น่าใจอย่างเดียวเท่านั้นที่หล่อเลี้ยงไว้ได้ ทั้งเข้มขึ้นและอ่อนโยน

(ศรีบูรพา ๒๕๑๗: ๑๓๗)

สิ่งที่นับว่าเป็น “ความก้าวหน้า” ของศรีบูรพา ก็คือ การเสนอความรักแบบหนุ่มสาวไปสู่ความรักระหว่างเพื่อน

...ในโลกนี้ยังมีมิตรภาพอีกชนิดหนึ่งซึ่งเรียกกันว่า พลาโตนิค เฟรนด์ชิพ มิตรภาพชนิดนี้สามารถทำให้ความรักฐานเพื่อนในระหว่างผู้ชายต่อผู้หญิง มีค่าเสมอด้วยความรักฐานผู้สาวหรือสามีภรรยาเหมือนกัน และถ้าเมื่อใดพวกผู้ชายช่วยกันเพาะพลาโตนิค เฟรนด์ชิพ ให้เจริญขึ้นได้เต็มที่ เมื่อนั้นความต้องการความรักจากผู้หญิงในฐานะผู้สาวจะไม่จำเป็นสำหรับผู้ชายที่มากนัก

(ศรีบูรพา ๒๕๓๐: ๑๐๘)

เมื่อวรรณกรรมของเขาพัฒนาไปถึงที่สุดแล้ว ศรีบูรพาจึงได้เสนอค่านิยมใหม่
ของความรักที่กว้างไปจากเดิม นั่นคือความรักต่อเพื่อนมนุษย์

สิ่งที่เรียกว่า ความรักระหว่างชายกับหญิงนั้น ถ้ามีก็เป็นแต่ความรักใน
วงแคบๆ นิดเดียว แนนซีได้มาสอนฉันให้รู้จักความรักที่แผ่กว้างออกไปในชุมชน
มนุษย์ความรักที่ทั้งให้แก่มนุษย์ผู้เกิดมาอาภัพ ยากจนข้นแค้น ทั้งที่เขาเหล่านั้น
ก็มีความรู้สึกเหมือนอย่างเราๆ ที่ได้ประสบโชคดีกว่าเขาเหล่านั้น...

(ศรีบูรพา ๒๕๒๑: ๘๔)

แม้ว่าความรักในอุดมคติของศรีบูรพาจะยังไม่สามารถสร้างแนวร่วมในเวลา
นั้นได้ แต่ก็ได้รับการขานรับในคนรุ่นหลังต่อมา ไม่ว่าจะเป็น สาย สีมาและรัชนี ใน
ปีศาจ หรือแม้แต่นักประพันธ์ที่ผลิตงานวรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคหลัง ๑๔ ตุลาคม
๒๕๑๖ ก็ได้สืบทอดเจตนารมณ์ของความรักต่อมนุษยชาติในแนวของศรีบูรพาทั้งสิ้น

๒. ทิศทางสังคม ความแตกต่างระหว่างชนชั้น

ในวรรณกรรมของศรีบูรพาได้สอดแทรกความเหลื่อมล้ำต่ำสูงระหว่าง
ชนชั้นศักดินากับชนชั้นกลาง ในนวนิยายระยะแรก ศรีบูรพามักใช้เป็นปมขัดแย้ง
สำคัญในการนำเสนอเรื่องราวของความรักที่นำความแตกต่างของชนชั้นมาประเมิน
คุณค่าของมนุษย์ในสังคมไทย ความรักของผู้ที่มีฐานะต่างกันจึงเป็นการลดตัวลงไป
เกลือกกลั้วกับสิ่งที่เสื่อมเสียเกียรติยศและผิดจารีตของสังคม แม้คนๆ นั้นจะเป็นคนดี
เพียงไรก็ตาม

ในวรรณกรรมของศรีบูรพาอาจจะไม่ได้เสนอทางออกและรูปแบบของสังคม
ที่ดีกว่า เพื่อแก้ปัญหาความแตกต่างของชนชั้นสูงกับสามัญชนในสังคมไทย แต่เขา
ได้ให้หนทางไปสู่ความไฝฝันของชนชั้นกลางไว้ว่า ความมานะบากบั่น ความดี และ
คุณธรรม จะนำความสำเร็จมาให้แก่ชีวิต อย่างเช่น มาโนช ลูกช่างไม้ ใน ลูกผู้ชาย
สามารถไต่เต้าขึ้นไปเป็นพระวิสุทธศีลตถญาณ มีหน้ามีตาในสังคม และในทางตรงข้าม
ชนชั้นสูงก็อาจมีชีวิตที่ตกต่ำได้ นายอาจต้องกลับมาเป็นคนใช้ เช่น คุณนายม้วย ใน
โลกสันนิบาต ลูกผู้ดีอาจกลายกลายเป็นโจร เช่น ศิริ ใน ลูกผู้ชาย คุณค่าของชีวิตจึง
อยู่ที่การกระทำของแต่ละคน ซึ่งเป็นการสร้างความหวังในการขยับฐานะทางสังคมให้
กับชนชั้นกลาง

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ได้ทำให้ฐานะของชนชั้นศักดินาเริ่ม ลั่นคลอนอำนาจของประเทศได้เปลี่ยนมือจากชนชั้นสูงไปสู่สามัญชน ศรีบูรพาได้ สะท้อนภาพของชนชั้นสูงที่ต้องเผชิญหน้ากับความจริงของชีวิต เมื่อสถานภาพของ ตนเปลี่ยนแปลงไปในแลไปข้างหน้า ดังเช่น เจ้าคุณและคุณหญิงซึ่งเป็นผู้ปกครอง ของจันทา ต้องถึงภาวะตกต่ำในชีวิต

ในมุมมองของศรีบูรพา แม้การเปลี่ยนแปลงการปกครองจะลดอำนาจของ ชนชั้นศักดินาให้เจือจางไปในสังคม และชนชั้นกลางผู้มีการศึกษาเริ่มกลายเป็นปากเสียง ของสังคม แต่คนกลุ่มใหญ่ของประเทศไทย เช่น ชนชั้นกรรมาชีพกลับไม่ได้รับผล ตอบแทนอันใดเลยจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในทางตรงข้ามกลับถูกกดขี่ เช่นเดิม

วรรณกรรมในระยะหลัง ๒๔๙๒ ของศรีบูรพา ได้สะท้อนแนวคิดที่ได้รับอิทธิพล สังคมนิยมอยู่ไม่น้อย เพื่อลดช่องว่างของความแตกต่างระหว่างชนชั้น และกระตุ้น ให้ชนชั้นกรรมาชีพได้ตระหนักถึงพลังของตนและรวมกำลังกันเพื่อเรียกร้องสังคมที่ดีกว่า

ในโลกแห่งวรรณกรรมภายใต้นามปากกา “ศรีบูรพา” กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้ใช้วรรณกรรมของเขาเป็นกระจกส่องสภาพที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และด้วยเนื้อหา ที่แฝงด้วยมนุษยธรรมและความหวังอันเต็มเปี่ยมที่จะกระตุ้นสังคมไทยให้พัฒนาไปสู่สังคมที่เต็มไปด้วยความถูกต้องและสมบูรณ์ในที่สุด ดังที่เขาได้เคยกล่าวไว้

...ความขาดตกบกพร่องที่มีอยู่ในบ้านเมืองของเรา ไม่ว่าจะเป็นในด้าน วรรณกรรมหรือด้านอื่นๆ แม้ว่าบางอย่างจะเป็นความบกพร่องที่เคยมีอยู่ในอดีต มันไม่อาจจะยืนยงคงทนอยู่ได้ มันจะต้องถูกแก้ไขให้ดีขึ้น สมบูรณ์ขึ้นได้ในวัน ข้างหน้าอย่างไม่เป็นที่สงสัย มันจะต้องถูกแก้ไขได้เร็วขึ้น ถ้าความตั้งใจและความ ร่วมมือมีมากขึ้น

(ศรีบูรพา ๒๕๒๙: ๘๙)

นักประพันธ์ทั้ง ๔ ท่านนี้ ต่างก็ได้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าให้กับ บรรณพิภพ ไม่ว่าจะเป็นแนวอัตถนิยมของท่านอากาศา ที่ได้ถ่ายทอดความคิด ชีวิต และ ประสบการณ์จริงในงานประพันธ์ของท่านที่ทำให้ผู้อ่านต้องมานั่งขบคิดในการมองโลก

และชีวิตในความเป็นจริง สอดคล้องกับแนวคิดของดอกไม้อุด ในการถ่ายภาพชีวิตของครอบครัวไทยที่มีเรื่องราวหลากหลายที่ทำให้ผู้อ่านสนใจติดตามพร้อมกับได้คติความคิดในการครองชีวิตด้วย

จากความงดงามของชนบทและวิถีชีวิตแบบไทยๆ ที่ไม้ เมืองเดิมได้ฝากเอาไว้ก็คงจะปลูกกระแสวิญญาณความเป็นไทยของเราเอาไว้ให้หลงลืมไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังโหมกระหน่ำผู้คนอยู่ในเวลานี้ และในขณะที่เดียวกับเราจะไม่ลืมอุดมการณ์เพื่อชีวิตอันยิ่งใหญ่ของศรีบูรพาที่กระตุ้นเตือนให้เรารู้จักความรักต่อเพื่อนมนุษย์ และความหวังที่แก้ไขความอับลัษณ์ใดๆ ก็ตามที่มีอยู่ในสังคมไทยให้ไปสู่ความดีงามในวันข้างหน้า

บรรณานุกรม

ดอกไม้อุด (หม่อมหลวงบุปผา นิมมานเหมินท์). *กรรมเก่า*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙.

_____. *ความผิดครั้งแรก*. พระนคร: แพร่พิทยา, ๒๕๐๕.

_____. *ผู้ดี*. พระนคร: แพร่พิทยา, ๒๕๐๕.

_____. *สามชาย*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙.

_____. *หนึ่งในร้อย*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, ๒๕๒๖.

ตรีศิลป์ บุญขจร. *นวนิยายกับสังคมไทย (๒๔๗๕ - ๒๕๐๐)*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์, ๒๕๒๓.

ไม้ เมืองเดิม (ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา). *เกวียนหัก*. กรุงเทพฯ: บางหลวง, ๒๕๓๘ ก.

_____. *แผลเก่า*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, ๒๕๔๔.

_____. *รอยไถ*. กรุงเทพฯ: บางหลวง, ๒๕๓๘ ข.

_____. *แสนแสบ*. กรุงเทพฯ: บางหลวง, ๒๕๓๗.

_____. *อ้ายขุนทอง*. กรุงเทพฯ: บางหลวง, ๒๕๓๘ ค.

ศรีบูรพา (กุลลาบ สายประดิษฐ์). *จนกว่าเราจะพบกันอีก*. กรุงเทพฯ: พีพี, ๒๕๒๑.

_____. *ปราบพยศ*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, ๒๕๓๐.

_____. *ป่าในชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, ๒๕๔๓.

_____. *เรื่องของเขา*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, ๒๕๒๙.

_____. *ลูกผู้ชาย*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร: ผนึกศึกษา, ๒๕๑๐.

_____. *สงครามชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา, ๒๕๑๗.

_____. *สิ่งที่ชีวิตต้องการ*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, ๒๕๓๑.

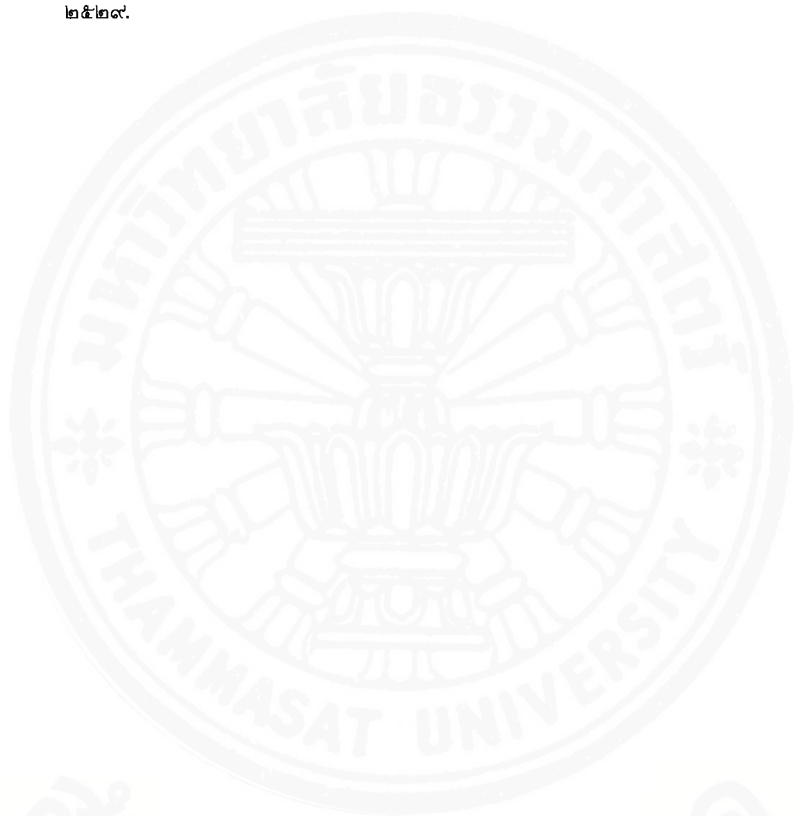
เหม เวชกร และคณะอื่นๆ. *คมดาบคันไถไม้เมืองเดิม*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, ๒๕๔๔.

อรสม สุทธิสาคร. *เจ้าชายนักประพันธ์*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, [ม.ป.ป].

อากาศดำเกิง รพีพัฒน์, หม่อมเจ้า. *ละครแห่งชีวิต*. กรุงเทพฯ: บางหลวง, ๒๕๓๗.

_____. *ผิวเหลืองหรือผิวขาว*. กรุงเทพฯ: บางหลวง, [ม.ป.ป].

อิงอร นิธิบุรุษ. *ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ ๗*. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ-แกรมมีจำกัด, ๒๕๒๗.

สำนักหอสมุด